

11.11.2025

Sivistysvaliokunnan tapaaminen

Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry, puheenjohtaja Outi Vilkuna ja toiminnanjohtaja Anna Halme

Helmikuussa 2025 valmistuneessa asiantuntijaraportissa (https://sukol.fi/wp-content/uploads/2025/02/Visioraportti_25.2.2025.pdf) esitellään suomalaisen vieraiden kielten koulutuksen tilannetta. Raportissa todetaan, että viimeisten 20–30 vuoden aikana vieraiden kielten koulutuksessa on tapahtunut merkittävä kielteinen käänne, jonka juuret alkavat peruskoulusta. Raportin pääviesti kuuluu: Suomalaisen yhteiskunnan kielitaitovarannon ja kielellisen huoltovarmuuden turvaaminen edellyttää pikaisia toimenpiteitä. Haluamme nostaa tästä visioraportista erityisesti joitakin kohtia sivistysvaliokunnan käsittelyyn.

Peruskoulujen kieltenopetus on yksipuolistunut

Alakoulussa pakollisen ensimmäisen A1-kielen opetustarjonta on kunnissa yksipuolistunut englantiin. Valinnaisesti järjestettävän A2-kielen opetustarjonta on vähentynyt merkittävästi. Ikäluokasta vain 25 % saa A2-kielen opetusta. Vain puolet kouluista järjestää A2-kielen opetusta, ja suuntauksena on tarjonnan vähentäminen entisestään. Valmiudet opettaa muita vieraita kieliä kuin englantia ovat heikentyneet, koska kieltenopetusta on alakouluissa siirretty luokanopettajien vastuulle ja alakoulujen koulutettujen kieltenlehtorien tehtäviä on vähennetty. Ratkaisun perusteet ovat taloudelliset, eivät pedagogiset.

Yläkoulussa valinnaisesti järjestettävän B2-kielen opetustarjonta on niin ikään vähentynyt merkittävästi. Kouluista vain 25 % järjestää B2-kielen opetusta, ja ikäpolven oppilaista vain 8,5 % voi osallistua sen opetukseen. Lisäongelman muodostaa se, että B2-kielet ovat samassa valinnaisaineiden tuntikehyksessä kuin taito- ja taideaineiden valinnaisaineet. Tämä kilpailuasetelma ei ole suotuinen suunnitelmallista opiskelua edellyttävälle valinnaisaineille kuten vieraille kielille, ja se tulisi purkaa.

Vieraiden kielten opetuksen järjestäminen ei ole lisääntynyt, vaikka oppilaitosverkkoa on tiivistetty ja koulujen kokoa kasvatettu. Nämä toimenpiteet eivät ole kasvattaneet valinnaisten vieraiden kielten opetustarjontaa. Uusien alkavien ryhmien minimikoko on useissa kunnissa 12–15 oppilasta, mikä on johtanut muiden vieraiden kielten kuin englannin ryhmien perustamatta jättämiseen. Tämäkin ratkaisu on taloudellinen, ei pedagoginen. Kuntia ja kouluja tulisi velvoittaa esimerkiksi yhteistyössä lähikoulujen kesken lisäämään kielten ryhmien tarjontaa ja toteutusta.

Tutkimukset osoittavat, että kielivalintojen yksipuolistuminen ja vähentyminen ei johdu oppilaista, lapsista ja nuorista. He ovat edelleen motivoituneita ja haluavat oppia. Muutos johtuu perusopetuksen rakenteisiin tehdyistä kieli- ja koulutuspoliittisista ratkaisuista sekä kuntien paikallisista toteutuksista. (Ks. mm. <https://nuortenakatemia.fi/lasten-ja-nuorten-kieltenopetuksen-kuuleminen-2024/>, https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_88984.) Suomessa on vallalla virheellinen myytti siitä, että englannin kielen käyttömahdollisuudet olisivat samanlaiset kaikkialla maailmassa ja että englanti olisi ainoa kansainvälisyyden kieli. Uskomukset englannista ovat jättäneet

muut vieraat kielet varjoon. Kuntien A1-kieleksi useimmiten valitsema englanti ei perustu tutkijoiden pedagogisiin suosituksiin (esim. Pyykkö 2017, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-535-8>). Kuntien taloudellinen tilanne ohjaa toteuttamaan opetusta, johon saadaan suuret ryhmäkoot. Tämä on taloudellinen, ei pedagoginen eikä yhteiskunnan kielitaitotarvetta ennakoiva ratkaisu. Ratkaisu ei vastaa opetussuunnitelman monikielisyys- ja kielitietoisuustavoitteisiin. Ongelmallista on myös, että toteutunut vieraiden kielten opetus jakautuu alueellisesti ja sosiaalisesti epätasa-arvoisesti.

Ylempillä asteilla ja työelämässä kielitaidon ahdinko syvenee

Yksilöiden ja alueiden eriarvoistumiskehitys vahvistuu toisella asteella, sillä lukioiden vieraiden kielten opetus on samalla tavalla maantieteellisesti epätasa-arvoisesti saavutettavissa kuin peruskoulussa. Ammatillisessa koulutuksessa tilanne on lukiota vieläkin heikompi, ja muiden vieraiden kielten kuin englannin opetustarjonta on muuttunut erittäin marginaaliseksi.

Yksipuolistunut ja vähentynyt vieraiden kielten opiskelu vaikuttaa lopulta korkeakoulutukseen, ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin. Kielialan korkein osaaminen on heikentynyt Suomessa. Vaikutus ulottuu kaikille muillekin aloille: yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kielikeskuksissa vieraiden kielten opetustarjonta on kaventunut ja opetustarjonta yksipuolistunut englantiin, muiden vieraiden kielten opiskelu on vähentynyt, ja opintojaksot ovat alkeistasoa eivätkä ammatilliseen vuorovaikutukseen harjoittavaa edistyneempien tasoa. Työelämäviestinnän edellyttämää kielitaidon tasoa ei ehditä saavuttaa koulutuspolun aikana. Jos kielikoulutuksen heikentyminen jatkuu nykyiseen malliin, tulevaisuudessa laajempi kielitaito on vain yhteiskunnan eliitin hallussa.

Korkeakouluvaihtoihin osallistuminen ja opiskelijoiden kansainvälistymismahdollisuudet ovat vähentyneet. Suomalaisten rekrytointi EU-tehtäviin on heikentynyt asiantuntijoiden yksipuolistuneen kielitaidon vuoksi. On Suomen etu, että EU:ssa ja NATOssa työskentelee suomalaisia asiantuntijoita. Tämä ei toteudu ilman asiantuntijoiden vahvaa ja monipuolista kieli- ja kulttuuriosaamista.

Koska työelämään tulevien ikäluokkien kielitaito on suppeampi kuin työelämästä eläköityvillä, Suomea uhkaa parhaillaan kielen ja kulttuurin asiantuntijoiden osaaajapula EU:n ja NATOn lisäksi myös diplomatiassa, mediassa, viennissä, teollisuudessa ja teknologiassa. Vientiteollisuuden vaikeudet jatkuvat, sillä ilman kieli- ja kulttuuriosaamista ei voi myydä. Kielitaidon yksipuolistuminen tarkoittaa, että tiedonhankinnassa tulemme riippuvaisiksi muista. Tiedon saanti yksipuolistuu.

Suomelta puuttuu valtakunnallinen kielistrategia

Suomessa ei ole vieraiden kielten strategiaa: suunnitelmallista asiantuntijatietoon ja tutkimukseen pohjautuvaa ohjelmaa ohjaamassa vieraiden kielten koulutusta ja yhteiskunnan kielivarantoa.

Kielikoulutuksen toteutus on hajautettu kunnille, ja niillä samoin kuin yksittäisten koulujen rehtoreilla on valta ja vastuu päättää vieraiden kielten opetuksen järjestämisestä. Kunnat vastaavat koko väestön vieraiden kielten osaamisesta ja suomalaisesta kielivarannosta. Opetuksen suunnittelu ja toteutus on kuntakohtaista ja

riippuu yksittäisen kunnan resursseista – ei yhteisistä valtakunnallisista tavoitteista ja periaatteista.

Nuorempien ikäpolvien kielitaito ei ole yhtä monipuolinen kuin vanhemmalla polvella. Muiden vieraiden kielten kuin englannin opetus on muuttunut vähäiseksi ja toteutuu sosiaalisesti ja alueellisesti epätasa-arvoisesti. Peruskoulusta alkava muiden vieraiden kielten opetuksen vähentyminen ja yksipuolistuminen heikentää koko kielikoulutuspolkua. Yksipuolistunut kielitaito rajoittaa yksilöiden mahdollisuuksia työelämässä. Se luo esteitä suomalaisen yhteiskunnan, työelämän, talouden ja kulttuurin kehittymiselle.

Kielitaito on osa tiedon ja viestinnän huoltovarmuutta, osaamista, joka varmistaa yhteiskunnan turvallisen toiminnan kriisiaikoina ja konflikteissa. Kielellinen huoltovarmuus tarkoittaa sitä, että yhteiskunta pystyy viestimään monikielisesti sekä oman väestönsä että ulkomaailman kanssa. Yksipuolistunut kielitaito heikentää yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta. Tiedon huoltovarmuus vaarantuu, kun kyky ymmärtää ja tulkita ulkomaailmaa ja vieraita kulttuureja muuttuu epäluotettavaksi ja kun kyky viestiä luotettavasti ulkomaailmaan heikentyy. Yhteiskunnan toiminnan kannalta monipuolinen kieli- ja kulttuuriosaaminen on kriittinen osa kokonaisturvallisuutta.

Mitä muutos edellyttää?

Vaarallisen kehityskulun muuttaminen ja kielivarannon pelastaminen edellyttää pikaisesti opetuksen järjestämisen velvoittavuuden lisäämistä ja koulutusrakenteiden muuttamista.

Konkreettinen parannusehdotuksemme on:

- A1-kieli: kaikille pakollinen, muu kuin englanti
- A2-kieli: kaikille pakollinen englanti
- B1-kieli: kaikille pakollinen kuten nykyäänkin (toinen kotimainen)
- B2-kieli: opetuksen järjestäjille velvollisuus tarjota B2-kieliä ja sijoittaa ne niin, että ne eivät kilpaile toteutuksessa muiden valinnaisaineiden kanssa

Kielipolut tulee turvata koko oppivelvollisuusajalta, eli oppijalle on taattava mahdollisuus jatkaa aloittamiaan kieliopintoja toisen asteen loppuun asti.

Lisäksi katsomme, että jokaisella oppijalla, jonka äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi, tulisi olla lakisääteisesti taattu oikeus osallistua oman äidinkielensä opetukseen.

Lisäksi tulee laatia valtakunnallinen vieraiden kielten strategia, jotta suomalaista vieraiden kielten varantoa voidaan systemaattisesti ja suunnitelmallisesti ennakoida, ohjata ja kehittää. Vieraiden kielten opetuksen kehittämiseksi tarvitaan strategian ohjaamia konkreettisia toimenpide-esityksiä, jotka englannin rinnalla monipuolistavat ja vahvistavat muiden vieraiden kielten opetusta ja osaamista.

Valtakunnallinen vieraiden kielten strategia tulisi laatia pikaisesti asiantuntijoiden laaja-alaisessa yhteistyössä. Sitä tarvitaan vieraiden kielten ja yhteiskunnan välisten suhteiden suunnitteluun (kielet suhteessa väestöön, alueiden ja koko maan kehittymiseen, kansainvälisyyteen, talouteen, kokonaisturvallisuuteen ja kulttuuriin). Strategian tulee koskea koko koulutuspolkua esiopetuksesta ja peruskoulusta korkea-asteelle. Yhteiskunnan kehittymistä tukeva koulutus edellyttää systemaattista suunnittelua.

Nopea muutos on välttämätön suomalaisen yhteiskunnan kannalta. Suomen edun kannalta on olennaista, että koulutusjärjestelmämme pystyy ennakoivasti vastaamaan haasteisiin ja tuottamaan riittävän määrän asiantuntijoita, joilla on vahva ja monipuolinen kieli- ja kulttuuriosaaminen.